

Tussenstand vrijwilligersonderzoek rivierkreeften 2019

Bram Koese, EIS Kenniscentrum Insecten

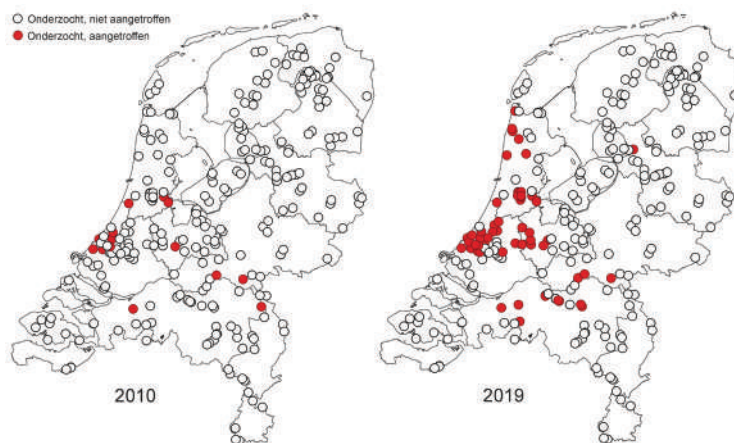
Sinds sommige uitheemse rivierkreeften op de Europese Unielijst van schadelijke soorten zijn geplaatst en door de vermeende voortschrijdende opmars van een aantal soorten, staan de dieren, na een decennium van betrekkelijk weinig aandacht en onderzoek, weer helemaal terug in de belangstelling.

Het 'rivierkreeftenvraagstuk' kent veel betrokkenen vanuit allerlei invalshoeken (van de visserijsector tot de muskusrattenbestrijding, en van het waterbeheer tot wandelaars) en op allerlei gebieden wordt onderzoek gedaan. Eén van de kennislacunes betreft de omvang van de vermeende opmars. In hoeverre breiden de soorten zich uit en in hoeverre is er sprake van een waarnemerseffect? Om de daadwerkelijke uitbreiding in kaart te brengen, organiseerde EIS Kenniscentrum Insecten in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) afgelopen najaar een herhaling van het gestandaardiseerde landelijke verspreidingsonderzoek rivierkreeften uit 2010 (zie Koese & Evers, 2011. A national inventory of invasive freshwater crayfish in the Netherlands in 2010. Stichting-EIS & Royal Haskoning^{*)}). Op basis van een eerste tussenstand (resultaten van 257 locaties, november 2019) blijkt dat verschillende uitheemse rivierkreeften, zoals verwacht, inderdaad sterk zijn toegenomen.

Methode

Opnieuw konden vrijwilligers zich aanmelden voor het bemonsteren van ruim 300 voorgeselecteerde meetpunten verspreid over heel Nederland. Vervolgens werd vrijwilligers gevraagd om op hun meetlocatie drie toegestuurde kreeftkorven te plaatsen en gedurende vier achtereenvolgende ochtenden te controleren binnen de voorgeschreven vangperiode van 15 augustus tot en met 15 oktober. Met behulp van deze inspanning (12 'vangnachten') kan met hoge mate van zekerheid de aan- of afwezigheid van rivierkreeften worden bepaald.

Net als in 2010 bestond de voorselectie uit meetpunten die al jaren door de waterschappen onderzocht worden op biologische en chemische kenmerken. Het doel van deze aanpak was om zo enerzijds te zorgen voor goede spreiding van de meetlocaties, anderzijds om ook mogelijke effecten van rivierkreeften op de waterkwaliteit te kunnen onderzoeken door gebruik te maken van reeds beschikbare meetgegevens (Koese & Evers, 2011). Een belangrijk aanvullend doel in 2019 was om de kreeftdata met 2010 te vergelijken.

Figuur 1 en 2: Meetlocaties waar de rode Amerikaanse rivierkreeft is vastgesteld in 2010 en 2019.

Rode Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus clarkii*).

(Foto: B. Koese/EIS)

Nieuwe zoekkaart

In 2019 is een nieuwe zoekkaart verschenen voor rivierkreeften en hiermee kunnen alle acht de soorten op naam worden gebracht. Deze uitgave is gemaakt door EIS en Naturalis en werd mede mogelijk gemaakt door het Team Invasieve Exoten (NVWA).

De zoekkaart kan op de website van EIS gedownload worden (www.eis-nederland.nl > publicaties > zoekkaarten).

Voorlopige resultaten

Tot dusver (november 2019), hebben 152 vrijwilligers resultaten ingeleverd van 278 meetpunten, waarvan 257 locaties volgens dezelfde inspanning en op dezelfde locatie als negen jaar eerder zijn bemonsterd. Binnen deze subset is het aantal locaties mét uitheemse rivierkreeften toegenomen van 29 naar 44% (77 naar 114 locaties), maar er zijn grote verschillen tussen de verschillende soorten.

De gevlekte Amerikaanse rivierkreeft (*Faxonius limosus*) is in 2019 aangetroffen op 61 locaties en is daarmee nog altijd de meest verspreid voorkomende rivierkreeft in Nederland. Het aantal locaties is exact gelijk aan 2010. Daarbij is de soort op ruim 30 locaties voor het eerst waargenomen en op evenzoveel locaties niet meer teruggevonden. Er lijkt wel sprake van enige lokale dynamiek, want op sommige locaties zijn de aantallen aanzienlijk hoger dan negen jaar eerder en op sommige locaties juist veel lager. Mogelijk speelt concurrentie met andere soorten hierbij een rol. Opvallend vaak ontbreekt de soort waar andere soorten (bijv. rode Amerikaanse en Californische rivierkreeft) nieuw zijn verschenen.

Het aantal locaties waar de rode Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus clarkii*) (fig. 1-2) voorkomt, is toegenomen van 15 naar 54. Opvallend is de locatie in De Wieden en de uitbreiding boven het Noordzeekanaal. Het hogere zoutgehalte in de binnenwateren van Noord-Holland lijkt niet belemmerend voor deze soort.

De Californische rivierkreeft (*Pacifastacus leniusculus*) en gestreepte Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus acutus*) zijn in 2019 voor het eerst aangetroffen binnen het meetnet, beide op drie locaties. De Turkse rivierkreeft (*Astacus leptodactylus*) tenslotte, die in 2010 op één locatie in Zeeuws-Vlaanderen aanwezig was, werd hier in 2019 niet meer teruggevangen.

Het eindrapport zal begin 2020 worden uitgebracht op de website www.eis-nederland.nl. Meer informatie over het project is te vinden op www.kreeftenonderzoek.nl.

)* Koese & Evers, 2011. Link:

https://www.eis-nederland.nl/DesktopModules/Bring2mind/DMX/Download.aspx?command=core_download&entryid=330&language=nl-NL&PortalId=4&TabId=563